

مقالات

تورم در کشور و آموزه های میلتن فریدمن

اشاره:

گفتگوی کارشناسان اقتصادی درباره تورم، امروزه بیش از پیش از رسانه‌های گروهی شنیده و در رسانه‌های نوشتاری به چشم می‌خورد. میلتن فریدمن از جمله اقتصاددان‌های برجسته جهان است که در اواخر دیماه سال ۱۳۸۵ درگذشت. با توجه به اهمیت نظرات فریدمن درباره سیاست‌های پولی و بویژه تورم و اهمیت و لزوم توجه به نظریه های وی، در پی گزارشی که آقای فریدون رستمی عضو انجمن اقتصاددانان و دبیر پیشین این انجمن ضمن بررسی سیاست های پولی کشور تهیه کرده است، برای آگاهی علاقمندان و سیاست سازان پولی کشور از نظر خواهد گذشت.

تحریریه

اندازه گیری نرخ تورم در کشور ۱- آمارهای بانک مرکزی

بانک مرکزی مرجع رسمی برای محاسبه نرخ تورم در کشور است که نرخ تورم را همه ساله از راه های مقتضی از جمله با انتشار "گزارش اقتصادی و ترانزنامه" اعلام می کند.

در آمارهای رسمی بانک شاخص بهای عمده فروشی کالاها، کالاهای تولید و مصرف شده در کشور، کالاهای وارداتی و کالاهای صادراتی را به همراه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران اعلام می کند که گفته می شود شاخص اخیر نمایانگر نرخ تورم در کشور بوده و بنابراین وقتی که از نرخ تورم در کشور و بویژه در زمینه هزینه زندگی گفتگو می شود، منظور همین نرخ اخیر است. این نرخ چگونه محاسبه می شود؟ بانک در چند ده شهر کشور نمایندگان

دارد که در فواصل زمانی معین به بنگاه های اقتصادی از پیش مشخص شده مراجعه و قیمت کالاها و خدمات را پرسش و در چارچوب پرسشنامه ها به بانک ارسال می کنند تا برای اندازه گیری نرخ تورم نسبت به دوره پیش از آن مورد استفاده قرار گیرد که در نتیجه امکان محاسبه نرخ تورم برای هر فصل، نیم سال و سال بوجود می آید. جدول شماره یک نرخ تورم در کشور را نشان می دهد.

نرخ های محاسبه شده بالا حداقل از چند نظر می توانند دقیق نباشند:

- ۱- بنگاه اقتصادی بهای روز را اعلام کند که می تواند با بهای روزهای دیگر تفاوت داشته و نمایانگر کامل تغییر بها نباشد.
- ۲- بنگاه اقتصادی بهای رسمی و اعلام شده توسط دولت را اعلام کند که ممکن است با بهای واقعی تفاوت داشته باشد. این امر بیشتر از دیدگاه مالیات گریزی و حفظ

اطلاعات بنگاه مهم است و اینکه پرداخت یارانه چگونه در محاسبه تورم موثر است.
۳- بهای اعلام شده توسط بنگاه اقتصادی نمایانگر بهای کالا یا خدمت در جامعه آماری مربوط نباشد.
۴- شهرهای انتخابی نمایانگر جامعه آماری در کشور نباشند و...
۵- سید کالاها و خدمات مصرفی بطور کامل نمایانگر تغییرات قیمت برای همه کالاها و خدمات نباشد.

البته بانک از این نارسایی های آماری با اطلاع و هر از چند گاهی در روش های آمارگیری تعدیل / اصلاحات لازم را انجام می دهد ولی از آنجایی که فرایند اداری طولانی است، آمارهای نرخ تورم که به شرح خلاصه بالا محاسبه می شوند را نمی توان دقیق و یا خیلی دقیق پنداشت، آن هم در شرایطی که اقتصاد سایه وجود دارد و در برخی کشورهای رو به توسعه حتی یک سوم

اقتصاد کشور را در بر می گیرد. (۱) بنابراین، نه تنها ملحوظ کردن به موقع عوامل فوق در محاسبات موجب برآورد دقیقتر نرخ تورم می‌شود بلکه کوشش در برآورد تاثیرات مبادلات بخش غیر رسمی اقتصاد (اقتصاد سایه و تبادلات پایاپای) می‌تواند کمک بیشتری به تخمین تغییرات قیمت کالاها بنماید.

کاستی‌ها و تنگنایهای محاسبه نرخ دقیق تورم اقتصاددانان را بر آن داشته است که از

پدیده تورم، نقدینگی و بطور کلی جنبه‌های پولی اقتصاد از دیرباز مورد توجه اقتصاددانان بوده است و اولین نظریه عمده در این زمینه با عنوان "نظریه مقداری پول" در سال‌های اولیه قرن بیستم میلادی تدوین شد.

راه محاسبه نرخ رشد نقدینگی اندازه افزایش قیمت‌ها، از جمله کالاها و خدمات مصرفی در شهرها را بسنجند.

۲- رشد نقدینگی

روش دیگر اندازه‌گیری نرخ تورم محاسبه میزان رشد نقدینگی است که همه ساله توسط بانک محاسبه و اعلام می‌شود. برای دوری از پیچیده شدن بحث و از آنجایی که از حوصله خواننده غیر کارشناس خارج است، از پرداختن به جزئیات پرهیز و تنها لازم است یادآوری کنم که در این روش میزان تولید کالا و خدمات را با میزان نقدینگی سنجیده و نرخ تورم را بدست می‌آورند. جدول شماره دو میزان نقدینگی و میزان تورم اعلام شده را نشان می‌دهد.

چنانچه در جدول شماره دو آمده است، رشد نقدینگی، شبه پول و قیمت‌ها در سال‌های ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷ و ۱۳۷۸ با یکدیگر همخوانی دارند ولی از سال ۱۳۷۹ این همخوانی بین نرخ تورم و رشد نقدینگی و شبه پول از بین می‌رود و تنها این همخوانی را بین دو پدیده آخر مشاهده می‌کنیم. چرا؟

بنظر می‌رسد دولت به منظور مهار تورم با استفاده از ابزارهای گوناگونی همچون افزایش واردات کالاها (جدول شماره دو) تثبیت نرخ ارز، کاهش نرخ موثر تعرفه و... توانسته بود افزایش قیمت کالاها و خدمات مصرفی را تا اندازه‌ای مهار کند که اندازه اثرات این عوامل مشخص نیست. با این حال، تفاوت بین نرخ تورم و نرخ رشد نقدینگی را نمی‌توان با ملحوظ داشتن اثر این عوامل توجیه کرد.

چاپ اوراق قرضه (مشارکت) و فروش آنها و هدایت نقدینگی بدان سو نیز توانسته است در مهار نرخ تورم موثر باشد.

از دیگر سو، بخشی از نقدینگی صرف خرید کالاها و سرمایه‌ای شده است که در محاسبه نرخ تورم در بانک مرکزی ملحوظ نمی‌شود و اینکه مجادلات بین مقامات پولی و بانکی از یک سو و کارشناسان اقتصادی و مراجع دیگر همچون مرکز پژوهش‌های مجلس نیز از همین جا سرچشمه می‌گیرد. چنانچه بانک مرکزی به عنوان مرجع رسمی (محاسبه و) اعلام افزایش قیمت کالاها و سرمایه‌ای همچون خانه، زمین، کالاهای بادوام و غیره را اعلام کند، مشخص خواهد شد که نرخ افزایش قیمت‌ها در این کالاها بسیار بیشتر است و اینکه وقتی افراد غیر کارشناس از افزایش نرخ تورم گفتگو می‌کنند، افزایش قیمت همه کالاها و خدمات را در نظر دارند نه تنها آنچه که از سوی بانک مرکزی تورم گفته می‌شود.

جالب است بدانیم که افزایش قیمت در هزینه ساخت مسکن برای سال ۱۳۸۵ توسط بانک مرکزی در حدود ۲۰ درصد برآورد شده

است که خیلی بیشتر از نرخ تورم تخمین زده شده بانک است.

نکته دیگر آنکه ظاهراً نرخ تورم اعلام شده توسط بانک مرکزی (افزایش بهای کالاها و خدمات مصرفی) مبنای بسیاری از محاسبات از جمله افزایش دستمزد و حقوق کارکنان که بیشترشان آسیب پذیرند، محاسبه نرخ سود بانکی و سپرده‌گذاری در بانک‌ها و غیره قرار می‌گیرد.

باز هم جالب است یادآوری کنم که بیشتر

بیشتر سپرده‌گذاران در بانک‌ها از اقتضار آسیب‌پذیر هستند و خیلی از متقاضیان مسکن نیز از همین گروهند ولی مشاهده می‌کنند عرصه برای آنها هر روز تنگتر می‌شود، آن‌ها هم با پافشاری دولت بر درست بودن و مناسب بودن نرخ تورم اعلام شده توسط بانک مرکزی.

سپرده‌گذاران در بانک‌ها از اقتضار آسیب‌پذیر هستند و خیلی از متقاضیان مسکن نیز از همین گروهند ولی مشاهده می‌کنند عرصه برای آنها هر روز تنگتر می‌شود، آن‌ها هم با پافشاری دولت بر درست بودن و مناسب بودن نرخ تورم اعلام شده توسط بانک مرکزی.

توانایی در تامین خوراک، پوشاک، مسکن، بهداشت و آموزش از حقوق اولیه این اقشار است. آیا با مجادله در مورد میزان نرخ تورم می‌توانیم آنها را از حقوق اولیه محروم کنیم؟ بهترین رویه برای برخوردار کردن اقشار آسیب‌پذیر از حقوق اولیه مذکور اتکالی به علم اقتصاد در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی از جمله تعیین نرخ سود و سپرده‌گذاری در بانک‌ها و... است.

باز هم جالب تر اینکه ظاهراً

سیاستگذاران در چاره جویی بی ارزش شدن پول ملی در اندیشه "صفرزایی" از اسکناس‌ها هستند گویی که تنها هنرشان شوک وارد کردن به بدنه اقتصاد است و بس و اینکه ایجاد آرامش و ثبات در اقتصاد را ضد رشد و توسعه اقتصادی می‌دانند. به اینگونه افراد می‌باید یادآور شد که همانطوریکه سیاست‌های انبساط پولی موجب "صفر افزایی" به اسکناس‌ها شده است، سیاست‌های انقباض پولی خیلی بهتر از روش‌های دیگر و با هزینه بسیار کمتر می‌تواند موجب صفرزایی شود.

آموزه های میلتنون فریدمن

پدیده تورم نقدینگی و بطور کلی جنبه‌های پولی اقتصاد از دیرباز مورد توجه اقتصاددانان بوده است و اولین نظریه عمده در این زمینه با عنوان "نظریه مقداری پول" در سال‌های اولیه قرن بیستم میلادی تدوین شد. "نظریه مقداری پول" رابطه بین بخش پولی و بخش کالایی اقتصاد را تعریف می‌کند. به عبارت دیگر، این نظریه با محاسبه حجم پول و مقدار کالاها و خدمات تولید شده در یک سال نرخ تورم را بدست می‌دهد.

بروز جنگ‌های جهانی و لزوم توجه و رفع مشکلات اقتصادی از طریق عرضه پول و عدم توجه به جنبه‌های برون‌مرزی سیاست پولی و همچنین لزوم ایجاد اشتغال برای جمعیت بیکار و بی‌خانمان در اروپا و برخی کشورهای دیگر قاره‌ها گفتگو در زمینه سیاست‌های پولی و پیامدهای زیانبار عرضه پول ارزان را نه تنها در حاشیه قرار داد، بلکه باور بیشتر اقتصاددانان (کینزی) بر "پول اهمیت ندارد" قرار گرفت و رفاه اقتصادی پس از جنگ در اروپا در دوایر دولتی مبتنی بر اقتصاد کینزی دانسته شد. اما در دوایر دانشگاهی بحث و جدل در مناسب بودن سیاست مالی و سیاست پولی ادامه یافت که میلتنون فریدمن از پیشروان مورد اخیر بود.

بالگرد فریدمن

فریدمن در سال ۱۹۶۸ میلادی و

چگونه است؟

بالگرد ما

متاسفانه بالگرد در آسمان ایران نیز مدت‌هاست پیدا شده بویژه از زمانی که درآمدهای نفتی یکباره افزایش یافت و دولت‌ها پول تقریباً آسان بدست آمده را به همان آسانی هزینه کرده اند؛ تا جایی که در دنیا به "بچه نفتی" شناخته شده‌ایم. البته پول بی پشتوانه هم چاپ کرده ایم که آثار آن تنها انتقال قدرت خرید از مردم به دولت است. ولی بالگرد نفتی نه تنها قدرت خرید را به کشورهای خارجی انتقال می‌دهد، بلکه بجای ایجاد کار در کشور موجب ایجاد اشتغال در کشور های دیگر می‌شود.

به باور نگارنده بخش نفت تنها در حدود یک درصد از مشاغل در کشور را ایجاد و تامین می‌کند ولی در حدود ۳۰ درصد درآمد ملی از آن ناشی می‌شود. بنابراین تاثیر مستقیم آن بر اشتغال بسیار ناچیز است مگر آنکه نفت خام در کشور فرآوری شود.

اثر غیر مستقیم استفاده از درآمدهای نفتی به مراتب بدتر است بدین معنا که با فروش نفت درآمدهایی حاصل می‌شود که بناچار برای واردات انواع کالاها مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ تا آنجاییکه برای واردات مواد مصرفی استفاده می‌شود به بیکاری و کاهش تولید داخلی می‌انجامد. آن بخش از درآمد نفت که برای واردات ماشین‌آلات نیز استفاده می‌شود کاملاً مفید نیست. درست است که کشور نیاز به دریافت فناوری های پیشرفته دارد ولی باید به یاد داشته باشیم که برخی از این فناوری ها به منظور صدور نفت خام وارد می‌شود و اینکه در شرایطی که بیکاری یکی از مشکلات پیش روی دولت است، می‌باید در حد امکان از سرمایه گذاری های کاربر و نه سرمایه‌بر استفاده شود.

زیرنویس:

(۱) در این زمینه می‌توان به گزارش‌های بانک جهانی‌و شاید هم بانک مرکزی رجوع کرد.

در تفهیم اهمیت مقدار پول در اقتصاد از طرفداران "پول اهمیت ندارد" خواست جامعه ای را فرض کنند که به زندگی اقتصادی خود ادامه می‌دهد و تعادل اقتصادی بر قرار است. به ناگاه بالگردی در آسمان ظاهر و مقدار زیادی پول فرو می‌ریزد. آنجا مردم هر یک به فراخور حال و توانایی مقداری از پول را گردآوری می‌کنند و احساس می‌کنند که ثروتمندتر شده اند. بسته به میزان ثروت و درآمد... هریک در هزینه کردن این پول "باد آورده" رفتار اقتصادی ویژه‌ای خواهند داشت: دهک‌های در آمدی پایین میل دارند تمام پول را صرف هزینه های جاری/ مصرفی کنند. دهک‌های در آمدی بالا تمام یا بیشتر این پول را ممکن است صرف سرمایه‌گذاری کنند و...

نکته قابل توجه در مورد بالا این است که پول (یا همان تقاضا برای کالا و خدمات) به یکباره ایجاد شده است و بنابراین تنها راه ایجاد تعادل اقتصادی افزایش قیمت ها است. البته افزایش ناگهانی پول و چاپ پول بی پشتوانه مقداری انگیزه برای تولید کالا و خدمات بیشتر ایجاد می‌کند ولی به موازات آن هزینه‌های تولید را نیز افزایش می‌دهد و اگر عمل بالگرد تکرار شود، تنها نتیجه عمده آن از هم پاشی نظام اقتصادی به دنبال فرار از پول ملی و تبدیل آن به یک دارایی که بتواند ارزش خود را حفظ کند، فقر، توزیع نامناسبتر درآمد و... خواهد بود و اینکه اقشار آسیب پذیر بیش از دیگران صدمه خواهند دید.

نظریه های فریدمن نه تنها به تدریج در غرب اقتصادی مورد پذیرش قرار گرفت بلکه به صورتی به همراه سیاست‌های مالی بکار گرفته شد زیرا در آن کشورها نرخ تورم بسیار پایین و بیکاری غیر ساختاری در حد قابل قبولی است.

بطور کلی اکنون باور عمومی اقتصاددانان بر این است که تغییر حجم پول می‌باید در جهت افزایش تولید ناخالص داخلی باشد. بنابراین باور سیاست‌های پولی می‌باید در خدمت افزایش تولید ملی باشد. در کشور ما

جدول شماره یک - درصد تغییر سالانه متوسط شاخص های قیمت

شاخص*	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	۱۳۷۵
(۱)	-	۱۲/۱	۱۵/۲	۱۵/۶	۱۵/۸	۱۱/۴	۱۲/۶	۲۰/۱	۱۸/۱	۱۷/۳	۲۰/۰
(۲)	-	۹/۵	۱۴/۷	۱۰/۱	۹/۶	۵/۱	۱۴/۷	۲۴/۲	۱۶/۷	۹/۹	۱۱/۶
(۳)	-	۹/۵	۱۶/۸	۱۵/۶	۱۳/۵	۱۰/۹	۱۶/۳	۲۲/۹	۱۸/۷	۱۵/۶	۱۷/۸
(۴)ی	-	-	۲۸/۴	۱۱/۷	۵/۷	۱/۳	۱۷/۷	۵۹/۸	۲۲/۲	۱۳/۸	۱۶/۰
(۵)	-	-	۲۰/۶	۱۱/۸	۲۸/۳	۱۱/۵	۲۶/۱	۲۹/۷	۹/۵	۱۲/۶	--
(۶)	-	-	۱۷/۰	۱۲/۶	۱۶/۰	۱۳/۹	۲۱/۸	۲۰/۴	۱۶/۴	۱۵/۶	--

* (۱) شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری، (۲) شاخص بهای عمده فروشی کالا، (۳) شاخص بهای تولید کننده، (۴) شاخص بهای کالاهای صادراتی، (۵) شاخص ضمنی تولید ناخالص داخلی (به قیمت پایه)، (۶) شاخص ضمنی تولید ناخالص داخلی بدون نفت (به قیمت پایه)
منبع: خلاصه تحولات اقتصادی کشور، بانک مرکزی

جدول شماره دو - رشد نقدینگی، شبه پول، قیمت ها و واردات

	۱۳۸۵*	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	۱۳۷۵
نقدینگی	۰/۵	۰/۴۰	۰/۳۰	۰/۲۶	۰/۳۰	۰/۲۹	۰/۲۹	۰/۲۰	۰/۱۹	۰/۱۵	۰/۲۷
شبه پول	۰/۴۵	۳/۳۹	۰/۴۰	۷/۳۱	۹/۳۱	۱/۲۷	۲/۳۲	۱/۲۰	۴/۱۹	-	-
تورم	-	**۱۲/۱	۹/۱۹	۴/۱۷	۳/۱۵	۰/۱۴	۰/۱۳	**۲۰/۱	۱/۲۰	۳/۱۷	**۲۰/۰
واردات گمرکی	-	۱/۱۲	۱/۳۳	۰/۱۹	۰/۲۴	۰/۲۵	۱/۱۳	۰/۱۲	۳/۱	۱/۶	-

* برآورد

** آمار در دسترس نبود. از آمار جدول یک استفاده شد.

منبع: نگاه کنید به جدول شماره یک

از تمام نقاط دنیا

انتخاب کالا با شما

واردات کالا با ما

شرکت ارمند تجارت

۸۸۷۱۴۳۹۰

۰۹۱۲۱۱۶۰۸۷۸

مرکز داوری اتاق ایران

نخستین و تنها مرکز داوری سازمانی در ایران که به طور رسمی و به موجب قانون تاسیس شده است.

خدمات: حل فصل اختلافات و دعاوی تجاری داخلی
 و بین المللی از طریق داوری. کارشناسی.

میانجیگری سازش

تحقیقات و پژوهشهای حقوقی در زمینه داوری

داخلی و بین المللی

Www.arbitration.ir
 E-mil:info@arbitration.ir

نشانی: خیابان طاقانی شماره ۲۵۴ طبقه سوم
 تلفن: ۸۸۸۴۶۰۴۸۸ فکس: ۸۸۸۱۰۵۴۵